

ВОЛЬНАЯ Беларусь

МУЗЕЙ Р.К.К.А.

№ 15/573

Цэна асобнага № 15 кап.

Июль 1917 г.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р.	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаецца толькі с 1-го чысла кожнага месяца.
Перамена адрэсу—50 коп. Пры змене адрэса конча прыкладаць стары адрэс.
Рукапісы павінны быць чытальна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ні будучы.
На ліставанні, перасылку рукапісаў і іншых адказаў павінны прыкладацца маркі.

Газета палітычная, эканамічная і літаратурная.

Год выдання I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газеты) за 1 радок шпальты 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

Вестак:

№ 15. 1917 г. Серада. Выходзіць двойчы на тыдзень. 23 жніўня 1917 г. № 15.

Німа веры.

Становіцца Дзяржавы Расійскай што давай, то робіцца горай. Армія адступала, вораг пасуваецца ўперад і німагчыма затрымаць яго наступ. Грамадзянства разбілася на два варожыя станы і страчан грунт для паразумення. Дарагоўлі расьце, нідахат павлічваюцца. Бязладзіца, ніпарадкі агарнулі кругом, як чорнаю хмараю. Гром грміць, бура ірдаіцца і гатова хлынуць раптоўна сьмяротнай навалінай. А людзі—як людзі. Сходзіцца, радзіцца, жартуюць, сьмяюцца, ды ні маюць веры ні парадкам сваім, ні жартам сваім, ні жадным сваім установам. Сталася так, што сама рэвалюцыя страціла сэнс, сілу і значэнне. Пажоўклі яскравыя дэзунгі, жалобай адбіваюцца рэвалюцыйныя песні. Нікультурныя, цёмныя масы сунуцца ўперад, павінуючыся гавяжаму інстынгу, і ні хочучь уцяміць, што гаспадара німа, што кіраўнік свайго жыцця ён сам, і калі дзяржаўная машына зразгону заедзе «казла», дык разліцца на друзі. Адозвы, прамовы, сходы і зьезды абрыдлі, прыеліся і нікога ні да чаго ні прымушаюць. Мэрам гісторыі адзлялілася ад людзей, а людзі ад гісторыі, і рухаецца ўсё паасобку.

Тым часам, скліканьне Сойму адсунута назад, а разам з тым, траціцца вора, што гэта апошні тэрмін, што за першым адкладам ні пойдзе другі, трэці і т. д. Але Часовы Урад, пачуваючы сьмяротную ніязбеку, як баячны Антэй, ірвецца на ніз, каб ад зямлі набрацца моцы, творчай веры і гаючай сілы. Ён шукае палёккі ў народзі, дзеля чаго склікае ўсерасійскую ў Маскве парадку. Туды пакліканы прадстаўнікі ўсіх партый, ўсіх арганізацый, ўсіх грамадзкіх інстытутаў. Наваланы дэпутаты ўсіх чатырох Гасуд. Дум. Зьездзіцца калі паўтары тысячы людзей, а—веры німа, чамусь німа надзея, ні відаць спасеньня. Кіраўніцтва дзяржавы траціцца даладзеньска, трупіцца, як сансаваная машына і яшчэ больш павлічвае тую багню, што растулася перад намі і гатова праглынуць і рэвалюцыю, і волю, і пільнасьці і нізалежнасьці самой дзяржавы. Чуваюцца пагрозы «крывёй і залезам», але ніхто ні лякаецца і ні зьвяртае увагі. Робіцца уражэньне, што карабель топіцца, захлынаецца вадою, і кожан кідаецца туды, дзе бачыць найбліжы ратунак. Яшчэ чуцца каманда, яшчэ аддаюцца прыказы, але ніхто ні верыць у моц карабельнай улады. І кожны спешыць сесці ў чайку і пашукаць ратунку на ўласнаму даследу. І мы бачым, што фінінды зніверыліся ў расійскім урадзе. Напярэкор распараджэньню, рыхтуюцца яны адчыніць свой сойм і дамагаюцца вывесці расійскія войскі, выклікаюцца ніпарадкі, ні пануючыя мейсповых законаў і павлічваюцца ціжар харчавой справы. Украінцы, ні здаволяны наданым ім правамі, адмаўляюцца пасылаць сваіх прадстаўнікаў на маскоўскую парадку, страціўшы веру ў сучаснасьці супольнай працы. Яны адцяляліся намагаць грунт для супрацоўніцтва і, на тропу фініндыцаў, шукаць ратунку па асобку. А расійскае грамадзянства,

ні прызнаючы свайго гістарычнага грэху нацыянальнага ўціску, пасылае ў дагонку пагрозы «крывёй і залезам». Але там, дзе пытаньне пастаўляна рубя, дзе справа паўстала а жыцці і сьмерці,—там пагрозы нікога ні лякаюць, нікога ні сьпынюць, нікому ні памогуць, а толькі раскапаюць пырай тую багню, што залегла паміж імі. Ды й адкуль жа ўзяць тую веру, калі німашака жаднага грунту? Хіба украінцы, ці тыя фінінды, ці бачучы як ставіцца урад і ўсё расійскае грамадзянства да нас, беларусаў? Маўчаць—значыць здаволяны, і хоць-бы словам хто закінуўся аб тым, што беларусы жывуць, дышучы і есьці хочучы. Хіба-ж ні відно, што чулімае вуха маскоўскага грамадзянства ў нацыянальных пытаньнях больш нахілена да таго, што было, як да таго, што павінна быць? Хіба Часовому Ураду ні казалі пра нас, хіба ні прасілі яго дапамагчы і падтрымаць нас ў нашым цяжкім становішчы? А ласяны паслухалі нас, ласяны папечылі нас хоць словам, добрай парадкай ці абіданкай? Сумна, але факт,—вораг робіць тое, што павінен зрабіць сябар. Немаюць ні заводзіць спрэчку, што беларусаў німа,—ён разважыў гэта пытаньне даўно, і там ў забранай часці Беларусі, будзе школы, робіць курсы, друкуе падручнікі. Мала гэтага, ён рыхтуецца зьдзівіць цэлы сьвет залвай, што ў Дзяржавы Расійскай, на барагах Нёмна і Дзьвіны вынайшоў цэлы асобны народ, с сваім уласным бытам, с асобнай культурай, звычаямі і мовай. Сумна, але факт! А ў нас, залва аб сваёй гістарычнай самабытнасьці, аб жаданні ўласнага культурнага жыцця,—нават лепшымі людзьмі маскоўскага грамадзянства талкуецца, як сепаратызм, дзяліцца і калатніна. Дык адкуль-жа ўзяцца гэты веры?

„Чаму гэта так?“

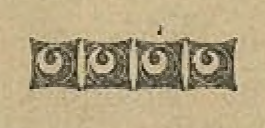
Хто уважна чытаў нашу яшчэ маладзённую, пімацаваную газету, хто спагадае нам і справі адраджэньня нашага народу, хто хоць крошчу знаецца на справі выданьня друкаванага слова ў ніспараднай, цёмнай і малакультурнай гучы,—той ня можа зрабіць нам даганы, што мы наўмысьлі ні па нідбаласці ўхіляемся ад таго ці іншага пытаньня.

Жыццё шырокае, вялікае і многакантова,—сілы-ж нашы нівялічкі, шчуплы і кволы і ні мае фізычнай магчымасці ахапіць у нумарох колькіх усё кічуцае і шырокае, як мора, жыццё нашае многапакутнае старонкі. Мы ні можам судзіць свае працы. Яна мае многа хіб, шмат памылак, нідагдаду,—гэта так. Але памятаючы, што ні памылаецца той хіба, хто нічога ні робіць,—мы пазваляем спытаць сябе: дзе, што,—які артыкул нашае газеты ніпатрэбны і шкадуліў для справы беларускага адраджэньня наагул і дзеля шчасця й інтарэсу працоўнага народу ў асобку? Калі мы ўхіляліся падаць руку пакрыўджанаму, усьпешыць гаротнаму, памагчы абяздолянаму? Ці была калі праўда, каб мы, «як злая нянька зашчыкалі вушы і рот палітыкай, палітыкай і палітыкай»? Ці праўда гэта, што «Вольная Беларусь», «бачучы

дзіўныя казкі пра вольнасьці айчыны, ні зьвярнула увагі на жыццё ўцякачоў»? Кожан наш нумар, кожна стацыя і артыкул нашай газеты гэта крык пакрыўджанага, плач абяздолянага, ёнк запакутанага. Хто чытаў наш артыкул «Да спакою», у таго язык ні паверніцца сказаць нам, што мы забылі братаў сваіх уцякачоў. І толькі агіда да сьлёз і лімэнту стрымоўвае нас пастаянна плакаць, плач і скардзіцца.

Годзі плакаць! Мы абуджаем павагу, будзім нацыянальны гонар і кожным нумарам газеты клічам беларусаў ні спаць, ачнуцца, забраць сваю справу ў свае рукі і будаваць сваё жыццё ўласнымі заходамі. Цяжка жывецца ўцякачу! «Вольная Беларусь» ведае, што ўсіх нашых уцякачоў маскале пагамі надкідаюць, што іх лічаць дармаедзі, гультаямі, што «нашы блазоткі»—сіраты ні усюды ў Расіі маюць добры прытулак, што «беларускім селянам ні справядліва плацяць за збожжа, пакінутае ў адрывах і на корачу». Гэта «В. Беларусь» ведае; ведае яна і тое, што ні «па прычыні стыхій апынуліся ў Расіі» ўцякачы—беларусы, а паразіталі і параскідала іх па шырокай Расіі і халоднай Сібіры варыцкая рука самадзяржавы. «Вольная Беларусь» ведае, што ўцякач ня жыве, пакутуе, што мруць нашы браты на чужыні, як мукі, але ад тае ці іншае стацыі ні палегчае. Тут патрэбна грунтоўная помач, помач кожнага грамадзяніна і ўсяго гасударства. Аркушы нашай газеты шырока разгорнуты для ўсіх. Прыходзьце, пішыце, гукайце, склікайце! Пішыце ўсё, памагайце грамадой, тады ні паўстане пытаньне «чаму гэта так»? Чаму гэтака было і да гэтага часу ёсьць, што дзесяцімільёны народ ледзьва здоляў выдаць 15 нумароў газеты; што, выпускаяючы нумар сегодні, ня можна быць пэўным, што выдацца заўтра. Чаму яно гэтака,—ці ведаеш, шапоўны чытачу? Чаму гэта так, што досыць зьявіцца на Беларусі беларускаму дзелу, каб зараз абсынаў яго шпаль і пачаў грызці й тачыць, покі ні наваліць с караню? Чаму гэта так,—ці ведаеш, шапоўны чытачу?!

Я. Л.—н.

Друк Скарыны і друк сучасны.

Перагледаючы кніжкі, друкаваныя Скарынай і параўнаючы іх з іншымі сучаснымі з імі выданьнямі,—мы мусім прысьці да перакананьня, што друкарскае птукарства Скарыны падняў да такой вышыні, да такога дасканалата хараства, якога ні да яго, ані нават у час яго выдавецкай працы ні было нігдзе.

Гэтую заслугу нашага Скарыны прызналі ўжо ўсе вучоныя, якія толькі глядзелі з пункту хараства ці навукі на яго выданьня.

Кніжкі Скарыны ўсе вылічэнё ў 4-ку (чацьвёртая частка аркуша паперы), набор літэр на старонцы 20 або 22 строчкі [вершы]; вылічэння ў мілімэтрах: уздоўж 140, у шырыню 109. Чаму Скарына выбраў гэты фармат кніжак—німа ведама. Мусі быць хацеў, каб кніжкі

яго былі малыя, а дзеля таго і таньне, зياتыцца, даступныя і бяднейшым людзям. Папера кніжак добрая, трывалая, мае водзячыя знакі: бычачая галава, крыж і кружок с крыжам.

Сам шрыфт літары выданьня Скарыны ні падобны да шрыфту таго часу. Відаць, шрыфт быў прыдуман ды нарысаван самым Скарынай ды паводлуг яго рысунку выразаліся асобныя літары. У кніжках вялікія літары ўсе прыгожыя, пры іх нарысаваны кветкі, лісьці, зьвяры, як, напрыклад, каза пры літары К, людзі, а нават і гэрб Скарыны пры літары Ч. Застаўкі ды канчаткі амаль ўсе маюць гэрб Скарыны, так сама і гравюры. На гравюрах вопраткі людзей сучасныя, багатыя. Такія вопраткі насілі знатныя людзі як у Чэхіі, Нямеччыні, так і на Беларусі. Аб усіх гэтых рысунках можна напэўна сказаць, што рысаваны яны самым Скарынай, дзеля чаго і адзначаны яго гэрбам. Гэрб Скарыны: сонца ды поўмаладзік разам злучаныя. Які кароль, калі і дзеля якой заслугі даў Скарыні гэты гэрб—вестак ні маем.

Дарэмна мы шукалі гэтага гэрбу ў гэрбоўных польскіх кніжках: яго там німа. Растлумачыць гэта лёгка: польскія гэрбоўнікі ні маюць ані сётай дзяскі гэрбаў беларуска-літоўскіх. Палікі чужымі гэрбамі і не цікавіліся, свае заўсёды ставілі высока, а на беларускія і літоўскія гэрбы глядзелі, як на гэрбы дзікія. У нас папярэньні пагляд, што калі Уладзіслаў Ягелла злучыў Літву-Беларусь з Польшай, дык нашыя паны-магнаты ды баіры дасталі польскія гэрбы, ўсе прывіліі ды і простых людзей у падданства. Што датыча гэрбаў—гэта ні ўсім праўда, дзеля таго, што і ў беларусаў і ў літвіноў былі свае радавыя знакі, уживаньне на ваенных штандартах [сцяг] хаця, разумеецца, ні ўсе іх мелі дый уживалі. Вось гэтыя радавыя знакі і ўжывалі даўней, як гэрбы.

Калі параўнаць польскія гэрбы з беларускімі ці літоўскімі, ясна відаць, што мы атрымалі ад братаў палякоў, а што маем свайго. Німа чаго і казаць, што нашых гэрбаў шмат.

Праўда, навука мала зусім таркалася гэрбоў, гісторыі, як палата нашага краю дык і аддзельных беларускіх родаў, зваходзіцца яшчэ ў пялёнках, але ўсё-кі кожны хто цікавіцца мінулым Беларусі, шмат цікавага знаходзе.

Пры Бібліі Скарыны ёсьць і яго партрэт. На партрэці Скарына сядзіць перад столікам і піша. З левага боку пры ім цэлыя фоліанты кніг, з бакоў, калія галавы, зьмешчаны гэрбы пратэктароў мэцэнатоў Скарыны. На зямлі, с правага боку Скарыны, стаіць плячэны кошык. Гэтыя кошыкі і дагэтуль спатыкаем у селян-беларусаў у ваколіцах Полашкы.

Калі параўнаць друк Скарыны з друкам сучасным беларускім, дык сумна робіцца на сэрцы. Кніжкі Скарыны так прыгожа выданы, што нашыя ані параўнаць з імі. Але ня ў тым справа. Кніжкі Скарыны да нас дайшлі, а ці дой-

дзень нашых цяперашніх, беларускіх дру-
кі да нашых праўнікаў праз 400 гадоў?
Напэўна не! Папера Скарынінскіх кні-
жак, як мы ўжо казалі, моцная, трыва-
лая; нашая ж папера фабрыкаваная
кепка, с саломы, з дзерава, яна ўжо
праз нейкіх 100 гадоў разсыпецца. Як
нясоў, і сьледу нашае працы для нашых
патомкаў ні астанецца!

Якая на гэта рада?

А вось якая. Трэба старацца, каб
кожны друк, кожная кніжка была адбі-
та на лепшай, моцнай ды трывалай па-
перы хоць у 25 экзэмплярах. Такіе
кніжкі павінны быць разасланы па сьве-
ці у вялікіх бібліотэках, дзе яны будуць
старанна захаваны і для патомкаў аста-
нуцца.

Апроч гэтага, мы мусім стварыць і
сваю нацыянальную беларускую бібліотэ-
ку, дзе павінны быць сабраны ўсе бела-
рускія кніжкі. Залажэннем гэтага нацы-
янальнага фундаменту павінна заняцца
Беларускае Навуковае Таварыства імяні
Ф. Скарыны.

Камі мы маем быць праўдзівым на-
родам ды ісці ўперад с культурай і цы-
вілізацыяй, мы мусім залажыць навуко-
вае таварыства, а пры ім нацыянальную
бібліотэку і музей.

Да гэтай працы і клічэм мы ўсіх
свядомых лепшых сыноў Беларусі.

Р. Земкевіч.

Маленькі фальбтон.

Сон рэдактара.

Жыў на сьвеці рэдактар аднае дэма-
кратычнай газеты. Як і ўсе людзі яго
пахадзэння, ён патга пакутаваў ад паш-
нуўшай жоўці і дакоруў пчыстага сум-
лення. Засьне ён, нябога, ці што небудзь
робіць; пойдзе да знаёмых ці сядзе да
стола, каб выпіць шыпячку гарбаты (ред-
ка, але ўжываў ён гэты панскі трунак),
— а у вачу ўсё міхіяцца зарэзаньні лі-
тэратурныя дэткі, нізавольныя падпіш-
чыкі, абражаныя палітмы, абсьменныя

паэты, ніпрыласканыя таленты. А парт гэ-
ных людзей, складаўшых звычайны крыж
яго жыцця, аднекуль вылазілі і с кож-
ным днём пладзіліся яшчэ іншыя стварэ-
ньня, — ні то людзі, ні то аргусы, ні то
хрэн яго знае што. Яны ўсё бачылі, ўсё
чыста ведалі і ад іх прагавітага вока ні
было гдзе захаванца. Заманецца рэдак-
тару пасьнедаць ці што, а аргус ўжо
сьцігае пад вокнамі і трагічна шапоча:
«Вяршчаку есьці! А за чые грошы ён
яе есьці, каб хто спытаўся?» Стане цяж-
ка на сэрцы, замьшліцца рэдактар, аб-
лэгшыся на стол, а аргус ўжо цікуе:
«Злоумышляе штось, Каін! У-у, гад, каб
яму выхварэць!» Засьмяецца рэдактар,
а ўжо аргус камусь міргае: «Гляньця—
Расія гіне, а ён радуецца!» Пойдзе ён з
гора на спадыр, а кругом ўжо шэпчуць:
«Пацыбаў! Ідзі, ідзі Юдаш,—там Скір-
мунт з Радзівіллам чакаюць». Заплача рэ-
дактар, прышоўшы да хаты, а аргус ля-
мэнтуе: «Ось табе маеш! Панэ грошай
ні далі,—бач, як разроўся!» А калі ча-
сам патрапіць рэдактару заснуць, дык
лямэнту і дакорам аргусаў німа канца.
Яны выходзяцца каля рэдактарскай ква-
тэры, тычкаюць пальцамі у зачыненыя
вокны і шыпяць, як вушакі: «Спіць ня-
давярак! Бежанцы мруць, як мухі у во-
сьця, а ён сабе сьпіць,— і ні бырае».

Разумеюцца, пры гэтых варунках жы-
цьцё рэдактара паходзіла на якусь фан-
тасмагорыю, а сапатынак і сон—на хва-
раблівую пакуту. Дарэмна ён у паўноч-
ную гадзіну, перакідаючыся з боку на
бок па пасьцелі, ўжываў усіх, вядомых
самому і наравных суседзямі, заходаў,
каб як змарыў сон. Ні «Новая Заря»,
ні «Мінскі Голос», ні артыкулы Кры-
жановскага і прамыя іныя «белорус-
савы», нічога ні памагала, і ні давала
жаднае палёгкі. Рэдактар варочаўся, ста-
наў і веў нісканчоную скаргу на Бога.

—Мой моцны Божа! І на што Ты
пусьціў мяне на сьвет, гэтакага адзіно-
кага, бяздольнага, нялюблага?—скардзіўся
ён. «Ні ўкраў я нічога, ні забіў нікога,
нават стары, як сабака, досі і ні жаніў-
ся,—дык за вошта ж Ты мяне караеш,
чым унявіў я ласку Тваю?! Раней, калі
дэмакратызм у Расіі караўся законам, у

мяне былі пэўныя прыхільнікі, верныя
дзюжкі і шчырыя спагадчы. Кожны ве-
чар, бывала, хадзіў я да пана цэнзара і
аддаваў яму на перагляд свае рукапісы,
напісаныя «кроўю сэрца майго і сокам
нэрваў маіх». Стары дзюдок [ўсе цэнза-
ры былі тагды старыя дзюдкі] чытаў, цё-
шыўся, потым браў асьцярожна дры-
жачаю рукою чырвоны аловак ды, пла-
чучы, выпэцкваў усё, с пачатку да кан-
ца. Ён разумеў мяне, а я разумеў яго;
ён спачуваў мне, а я спачуваў яму, і
абудва мы доўга, бывала, плакалі і ту-
жылі над цяжкім становішчам беларускае
літэратуры. І я ведаў, што кінучы мяне
супрацоўнікі, пакінуць чытачы, паразбе-
гаюцца у «свнь струй» паэты, а гэты
старэнькі дзюдок застанецца пры мне
да апошніх дзён майго жыцця, як пэў-
ны сябар мае туті, як пільная нянька
мае пісаньні. Але вось прышла дэмак-
ратыя, захварэў на перэпалахі і раптоў-
на памёр с пераляку мой адныны дзюдок,
і німа каля мяне нікога, апроч аргусаў». Гэтак
скардзіўся рэдактар, і з воч яго
бобам капаліся чарпільныя слёзы на ска-
мечаную падушку.

Аднакраць, стаў рэдактар чытаць ар-
тыкул на нацыянальнаму пытаньню вя-
лікага знаўцы і спагадчы,—ні то с поль-
скага, ні то з маскоўскага боку. І ста-
лася ніспадзіванае чуда: яго раптам зма-
рыў сон. І сьніў вось што.

Ідзе ён па доўгай, гарбатай вуліцы
у Мінску. Дзе-ні-дзе над казённым бу-
дышчам брындаюцца ў паветры парудзеў-
шыя чырвоныя штандары. Відны напісы
на-польску і на-маскоўску: «рада сал-
дацкая», «польская адлюдайна», «рада
селинская», «польская каварыня», «камі-
тэт георгіевскіх кавалераў». Каля камі-
тэту—вялізная, як прасьцірадла, сіняя
афіша: «Трэба ваяваць? Трэба! А хто ні
хоча—па карку». І на ўсёй вуліцы—ні-
кагутка. Нават аргусы кудысь пахаваліся.
Толькі на коміні у Гарадзкой Думі ста-
яў «ізбраннык мінскі», галава Кап-
чанка, уціраў твар хустачкай і азіраў
сваю маёнтынасьць. Потым распасьпёр ру-
кі, як дэман крыльля, і засьпеваў на ма-
тыў «праклятыі мір»: «Земля их велика
и обильна,—а порядка нѣтъ и я при-

шел княжить и владѣть ими». Прась-
певаўшы гэта, ён праваліўся у коміну, як
кампора. «Госпаді! уздыхнуў рэдактар:
«як слаўна жыць на сьвеці ось тут, на
Беларусі. Палікі кормяць, каваю пошч,
маскоўцы параду, упеху,—духоўную стра-
ву, даюць, а «земгусар» наводны у гаспо-
дзі рэй вядзе. І чаго вырадаюць гэтыя
прагавітыя беларусы,—якога ім ражна
трэба?! Дапраўды, пераз хлеб хлеба шу-
каюць... У гэты мамэнт паказаўся па-
нок. Ён спыніўся каля беларускае кні-
гарні ды стаў пільна ўгледзіцца праз шы-
бы. Раптам ён скалануўся, пераступіў с
аднае нагі на другую і сказаў: «гм!»
Падышоў другі, спыніўся каля яго і ска-
заў: «гм!» Падышоў трэці і гэтак сама
сказаў: «гм!» Падышоў рэдактар і, ні
спыняючыся, сказаў: «гм!»

Хадзіў рэдактар па пустым вуліцам
у Мінску роўна тры гады і тры месяцы.
За гэты час ён так агоўтаўся с тым,
што колісь было пры нябошчыку цэнза-
ру, што пачало здавацца яму, нібы ста-
рэнькі дзюдок заварушыўся ў труне і за-
ківаў да сябе чырвоным аловакам. І па-
поўз страх па-за шыўю ў рэдактара і
стаў азіраць ён у думках сваіх спіс
сьмяртэльных грахоў сваіх і пытаць ся-
бе: «Чым-жа я правінаваўся? Ні спаў
я, ні еў, ні сьмеўся і ні плакаў, а тым
часам—чаго-ж мяне жах прабірае?! Тут
споведзь яго абарваў зычны голас таго
панка, што стаў ля кнігарні і тыкаў по-
сам у шыбы. «Дзяржы, мы ні папусь-
цімся, каб расхваталі Расію па часткам!
Годзі,—лаві гэтага украінскага сепара-
тыста!» Паназьбегаліся людзі с палкамі,
с аскабалкамі, с павыскалянымі зубамі і
—раптам ськміў рэдактар, уразумеў усьей
сваёй істотай, што вярнулася праміну-
лае, што ён зноў меціме пэўных дзюд-
каў і ніразлучных падарожнікаў і крык-
нуў на ўсе грудзі:

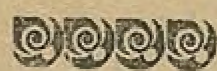
— Ура!

Ён прагнуўся. А аргусы стаялі ка-
ля вакна і гулі: «Крычыць, халера! Нем-
цу сыгнал падае»... Але рэдактару было
лягчэй на душы. Уставаў малонкі мі-
нулых дзён, а надзея расла і мацнела.
Ці збудзіцца гэта, чытаць? Ты кажаш—не,
і я кажу—не. Ішоў чынорык пераз пан-

У час вайны.

Як добра і шчасна ўвокалі, як глянелі.
Тут рэчка плюскоцэ, там гай,
Вун поле зялёнае, сьцэжка зьмяліца,—
Прышоў да нас зноў сьветлы май.
І радасна ў сэрцы, і хочанца думаць
Аб шчасці, аб сьветлым краю...
І вольныя думы і сьветлыя мары
Душу ўзьнімаюць маю.
Не!.. кіну на час нейкі шчасныя думкі
У дні цяжкай і горкай жуды,
Лепш глыну, як родная вёска марнее—
Сумее там люд ад бяды.
У час бітвы, як жадная смерць жыцьцё косьці,
Міецца скрозь братнія кроў,—
К табе душа рвецца, гарогнік—вайка,
Табе аддаю ўсю любоў...
Надыдзе збавення, замойкнуць гарматы;
Ізноў адпачнем душой.
І сонца прагліне сьвятлістым праменьнем
Над мучэнай нашай зямлёй.
Улішым боль сэрца, загоім мы раны,
І сьмела зірнём на прастор;
К жыцьцю тады новаму мы уваскрэнем,
Душой узянемся да зор!

Я. Ж у р б а.

КАЗКІ ЖЫЦЦЯ.

Проціў вады.

Ніхто не запамятае, калі асталеваліся тут
стары Дзед. Дзед назіраў за парадкамі ў лесі, вар-
таваў луг і поле, быў поўным гаспадаром над
усім, што было тут і без яго ведама не адбыва-
лася жадная справа. Лес рос толькі там, гдзе
паказываў Дзед, а калі якое дрэва і кідала сваё
насенне, ў аблюбованы грунт,—стары Дзед гне-
ваўся і не даваў яму ходу... Можна, тое, што ра-
біў дзед, было найлепшым—спрачацца не буду,
тым болей, што парадак у Дзеда быў няравнейшы.
Кожнае стварэньне, кожная рэч, ведалі, дзеля ча-
го яны тут жывуць, якое іх месца на сьвеці і

што павінны яны рабіць. Зірнуць на гэты пара-
дак,—і то было прыемна.

Другое пытаньне, ці рады і давольны былі
тыя, каго аглякаў і над кім панавалі Дзед. Ды пра-
тое мо' і гаварыць лішня,—ці ёсьць на сьвеці
такі, хто-б сказаў: «Я жыву так, што лепшага
жыцця і не хачу».

Было тут Возярка,—чым яму кепска? Сама
ўжо ўрода абдарыла яго характам і ў сьветлыя
яго воды любілі зазіраць сонца, прыгожыя, белыя
хмаркі адбіваліся ў ім, як у люстэрку; ў ім ку-
паў свае праменьні задуменыя месяці і ціхіх зор-
кі пераліваліся тут дзіўнымі агнямі розных коля-
раў. Увакруг Возярка красаваліся пышныя кусты
лозаў і ракіты, зялёным валам цягнуліся па бера-
зі стройныя алешыны. А самае Возярка Дзед ўбі-
раў прыгожай вадзяной латоцыю, засялю пахучым
аерам і разьвёў цэлыя нівы чаротаў. Дык ця дзіва,
што Дзеду было крыўдна слухаць нараканьне гэ-
тага Возярка. Але гэтага яшчэ мала: дачуўся ста-
ры, як тлумачыло Возярка дзедаў клопат па чась-
ці убраньня яго, Возярка. Вот і чакай ты падзя-
кі: Возярка казалі, што лозы і алешнікі пасейны
Дзедам дзеля таго, каб не даць жаднай волі ва-
дзе, каб умацаваць бераг і гэтым самым трымаць на
прывязі воду. Лозы й алешыны—гэта дзедавы служкі.

А вадзяная лотаць? а чароты, аеры?

—Лепай зусім бы іх ня было, казалі Возярка:
гэтыя расьліны і краскі—магільныя крыжы для вады.

А як Дзед быў тутэйшы гаспадар, дык ён
адзін пёс адказ за парадак цэлага маёнтку. І
цывёра ведаў Дзед сваю справу... Каб больш за-
трымаць тут вільгаці, што так патрэбна для
ўзросту лесу, траваў і краскаў, Дзед мусіў моцна
трымаць у сваіх руках Возярка. А Возярку хаце-
лося выліцца з прагніўшага лога, пайсьці другім
месцам і крыху асьвяжыцца. Гэтае жаданьне і
прагненьне волі павялічылося ў ім у значнай ме-
ры пасьля таго, як сюды пачалі прабівацца кры-
нічкі жывой вады. Яны разказывалі, гдзе ім прый-
шлося пабыць і якую карысную зрабіць па сьве-
ці работу. Возярка чуло тут сьвятую праўду, і яшчэ
большае неадвадальнае падыймалася ў ім проціў Дзеда.

—Пане гаспадару!—казалі раз Возярка
Дзеду—даволі я пабыло тут. Вада—таккая рэч,
што ня можа доўга стаяць на адным месцы: спа-
кой вадзе гібель. Сам ты бачыш што на дно мае падае

бруд, а ў гэтым брудзі завалося балотнае зелье...

—Мілае мае!—сказаў Дзед—ты ж тут не
адно, а я павінен падумаць аб кожным з вас, і я
ведаю, што дзеля поўнага парадку павінна быць
чыя-небудзь адна воля; а калі кожны тут пачне
жыць сваёю галавою, дык што тут будзе?

—Твая праўда, гаспадару, павінна быць адна
чыя-небудзь воля,—дык нехай гэта будзе адна
супольная воля—воля жыць.

—Так, так!—падханіў лес, дуг і поле.

З гэтага часу і пайшла спорка—ўсе проціў Дзеда.

—Ах, вы свавольнікі, свавольнікі!—ўзлаваў-
ся Дзед; я ваш гаспадар, і будзе так, як хачу я.
Прайшло яшчэ колькі часу.

Дзед рабіў таймаваньне, узмацняў берагі Во-
зырка. Але надыйшла навалыніца і паддала Возяр-
ку сілы. І ўсе дзедавы скрэпы былі знесены і яго
самога зваліла вада.

Зьбеглі з неба хмары са сваімі пярунамі, із-
ноў глядзелі сонца на зямлю, ласкало пакрыўджа-
ных навалыніцаю. Пазіраючы, як куляўся стары
Дзед у грозных перавалах Возярка, яно сказала:

—Умець жыць—умець у свой час саступіць.
А проці вады ня доўга прапывеш.

Тарас Гушча.

Новасадзкае замчышча.

Над рэчкаю, над Слаўкаю, нідалечка ад сьвя-
тога месца Студзенца, дзе спад дарогі на гары
вада цудоўна выліваецца і спадае у яр-глыбокі, а
ярам у Слаўку цяча, а Слаўка па каменях шапо-
ча,—стаяць княжжа гарадзішча.

Высокія берагі Слаўкі парасталі усялякімі дра-
вамі. Раслі там дубы магутныя і сьветлыя ясені,
ільміны, кляны і алешыны, асіны трусскія і бярэ-
зіны касатыя, жэстарыны шурпатыя і брукліны
(брызгеліны) касцяняныя, чаромхі пахучыя,—ды ці
мала усякага было! Над усім гэтым залегла ночка
цёмная. Неба было засушлена чорнымі хмарамі, а
воцяр сярдыты раз ад разу зрынаўся дз с шумам
і сьвістам пралятаў над гарамі, над лесамі і над
тым гарадзішчам, якбы штось нідобрае павяшчаючы.

Усе у гарадзішчы там спалі, спалі і ў месці,
што лежала у вілах гаміж Слаўкі і Вусы ракі,

скі дворык, згубіў сякерку і тапорык.
Ці роў, ці качан?

Па В. Сімплітону перарабіў
Я. Л.

Робітнікі-беларусы у Петроградзе.

(Барэспандэнцыя).

Іх шмат тут, сыноў Беларусі. Горкі лёс адарваў іх ад родных ніў, цяжкая доля выгнала з бедных хатаў, і павандравалі яны ў чужыя вялізарныя горады шукаць сабе хлеба. Вялікія і страшныя заводы і фабрыкі, хоць туга, але адчыняюць свае цяжкія вароты і забіраюць па адным, па два, па дзесятку чалавек, аглушаюць іх стукам і бразгам молатоў, сьвістам гудкоў, заменяючы гэтым песьні і птушак на родных нівах і шэпты ветру ў зялёным гаю...

Іх многа тут, сыноў Беларусі. Ля варэтакі, ля домнаў, пры тачках, — усюды вы можачы напатакаць іх, адчуваючы мяккі гоман перакручанай роднай мовы. На ваша запытаньне: «ці ні беларусы адно вы?» — вам згодна адкажуць: «так, беларусы!» А так, самі ад сябе, яны ніколі ня ўспамінаюць свайго краю, цураюцца роднай мовы, прыладжваючыся да гэтай, якая чужа навокала. Хоць, ведаю я, гарыць іх душа гарачым каханнем да тых бедных вёсак, дзе жывуць іх бацькі, дзе гавораць так чужа, півуча і гуна...

Мне шкода іх... Я ня злую ані званьня на іх, не сярдую ні каліва, бо гэта цёмная, закінутая на далёкую чужыну людзі і горкай доляй, прымушаны ня чуць і ня бачыць таго, што робіцца дома, у родным краі...

Але я мучу злавачы на другіх. Тут у вялізарным Петроградзе, шмат ёсць такіх, што навучыліся і умеюць разбірацца ў варушках жыцця, каму ня хібіла сьведомасць, хто ўмея змагацца за ўсё спавівераны люд. О, яны ведаюць, як салодка жыцьцё ўціснутых, не дзяржаўных нацый. Ведаюць яны, што і родная краіна іх, Беларусь, стогне ад зьдэку і зьнявагі, але на гэта не звяр-

таецца іх думка, сьведома й наўмысьлі прыдушана пачуцьцё да роднай старонкі. Ім убіта ў голаў сухая, аднабокая думка аб агульна-рабёцкім інтэрэсе і ўбіта тым, каго не абходзіць справа ўдзельнага, каму німае тая падвойная сіла прыгнячэння, якая ціснуе беларуса, як работніка наагул і беларуса ў асобку.

Мне даводзіцца быць у гуртках працоўнікаў, у розных суполках, хаўрусах, — і усюды я спатыкаю шмат рабочых-беларусаў то з Віленшчыны, то з Міншчыны, то Вятэбшчыны і Магілёўшчыны. Я пазнаю іх па першаму слову і пытаю: беларусы? — і адтрымліваю адказ: «так, беларусы». Я пачынаю гаварыць роднаю мовай і бачу, як добра яны разумеюць яе і з дзівоўным цікам слухаюць даўно ня чутую гутарку. Я размаўляю далей і пытаю: ці ведаеце ім, што робіцца ў родным краі; ці спагадаюць яны адраджэньню свайго народу, а калі спагадаюць, дык ці гатовы прыніцца да вялікай справы вызвалення пакрыўджанай сваёй Мацяры-Беларусі? Але махаюць рукамі, адварочваюць галавы, даводзячы пра марнасць і ніпатрэбу роднае справы. Чаму?

О, пакрыўляныя, пакрыўчаныя душы! І сярдую я на вас і шкадую вас: ня ведаеце, што робіце! Таварышы мае, сыны краю роднага! Брыдка вам, пазнаўшым праўду людскога самаўсведамлення, чурацца таго, што ёсць гістарычнай патрэбай, паступовай ніхільнасцю у ланцугу вольных змаганьняў. Памысьліце...

Петраград.

Ц. Гартны.

ПА БЕЛАРУСІ.

Новы Пагост, Віленскай губ.

У гэтай частцы Віленскай губ., што яшчэ ні забрана немцамі, шмат цяпер робіцца дзеля беларускай справы. Ад 20 ліжня г. г. Віленскі біскуп Э. Роопі адведывае каталіцкіх парахві. Гэты па-

стыр — вядомы прыяцель Беларусі, шмат памагае цяпер нашай справе.

Першы куток Беларусі, куды найперш заглянуў пастыр, — Дзісна, дзе мне і давалася быць у гэты час.

Яшчэ чакаючы біскупа, ксяндзы беларускія радзіліся, як тут зрабіць, каб да беларусаў казаньня гаварыць па беларуску. Урэшці, дачакалі свайго правадыра. Назаўтра пасылаюць да яго дэлегата запытаць, ці ня можна гаварыць навуку па беларуску, а ён на гэта: «ня толькі можна, але і трэба».

А пачакаўшы некалькі гадзін, бачу — збіжаецца да пастыра ксяндз і просіць яго благаслаўства на беларускае казаньне. Яшчэ мінута і вось, як пацяркі, сыплюцца з амбонаў беларускія словы. Людзі ня ведаюць, што рабіць; яны глядзіць то адзін на другога, то на прапаведніка, ўсё бліжэй да яго ціснуча і... як акаменелыя, слухаюць роднае слова. Слухаюць так, як польскіх навукаў, здаецца, ніколі не слухалі.

Пад вечар даведваюся, што мае быць сход дэлегатаў ад «Каталіцкай дэмакратыі», што арганізуецца цяпер па ўсіх парахвіях. На гэтым сходзе мае быць пастыр. Іду і я туды. Аж і тут зазначаецца беларушчына. Адзін з дэлегатаў вітае па беларуску свайго пастыра, а той яму на гэта: «Трэба старацца, каб хоць раз гэты нешчасны народ прасьвятлеў... нацыянальнае адраджэньне яго выбавіць... шкода мне беларускага народу, бо яго гэтак крыўдзілі!»

А вось ужо завязалася спрэчка аб тым, чаму так цяжка арганізавываць беларусаў і як да гэтага найлепш падыйсці. Тлумачаць усёляк. Адзін ксяндз даводзіць, што калі толькі праца над народам вядзецца не на народных групах, дык ня будзе з яе жадае карысьці. Пастыр згаджаецца з ім і яшчэ раз заахвочвае да працы над адраджэньнем беларускага народу.

Я слухаю і вешам сваім ня веру.

І гэтая сьвятая праца вядзецца па ўсіх тых парахвіях, каторыя адведывае каталіцкі пастыр. Праца гэта надта шмат памагае справе беларускага адраджэньня.

Колькі ўжо гаварылася цёмным беларусам, што мова беларуская зусім ні брыдка, што яна наша родная, што толькі яна нас прасьвеціць і зробіць людзьмі, а яны на гэта заўсёды адказвалі: «А ўсёж ткі харашай па польску ці па расійску і мы ня хочым, каб нас вучылі, ці да нас гаварылі па беларуску».

Цяпер нашы цёмныя браты, бачучы, як ксяндзы гавораць навуку па-беларуску, як іх біскуп на гэта благаслаўляе, яны пачынаюць разумець, што так і быць павінна. Яны ўжо і цяпер кажучы: «Праўда, мы лепей разумеам па свайму, бо гэта наша мова».

Словам, у тых парахвіях, дзе праехаў пастыр, сьведомасць цёмных беларусаў вельмі паднялася. Там ужо можна ўводзіць прасьвету па-беларуску. Некай толькі хутчэй пішуча кніжкі-падручнікі! Значыць, шмат робіцца дзеля справы беларускай паміж беларусамі-каталікамі.

Пара ўжо і праваслаўным пастырам апамятавацца, кінуць нягодную чорнасоцыяльную працу... Пара пайсці па спатканьне гаротнаму народу!

А с т.

с. Старыца, Слуцкага пав. Мінскай губ.

Туман, што панаваў тут уперад, знік. Селяне прыслухаліся, абгледзіліся. Нішто сабе праце мейсцовы селянскі камітэт. Найбольш за ўсё прыходзіцца ваяваць яму з тутэйшай панай Красіцкай і яе ўпраўляючым. Ім некай прыкра, што камітэт пільна прыглядаецца, каб піводзім кавалачак зямелькі ня пуставаў, каб ня гібла дарэмна сенажаць. На гэтым грунці і вынікаюць спрэчкі паміж камітэтам і панай. Камітэт пастанаўіў сваю плату кавалю, а то той драў сем пшугаў.

Закладаецца хаўрусная крама. Селяне ўжо змажылі на гэта 1900 руб.

Маецца значная цыта да прасьветы. З жыхароў сята 16 чалавек акончылі вучыцельскую сямінарыю, 3 — вучыцельскую паркоўную школу, а 8 дзятчатак вучацца ў гімназіі і вышэйшай пачатковай школе.

З р э б и и.

Адна толькі у гарадзішчы душа ня сыпіць, ўсё па валу ходзіць і знаць думу цяжкую думае, бо аж пот на белым лбе выступае перлістымі кроплямі.

А хто гэта ходзіць, як ні княжна слаўная красою і багатствамі сваімі? Яна і ростам высокая, і с твару красна, хоць ні так-то ўжо малада, — і поўныя грудзі яе вісока падмаюцца, і вочы яе карыя аж у цямяце сьвеціцца, а буйныя косы яе веяць па ваздушы трэпце.

Ходзіць княжна гордаю ступою, ды на сэрцы у яе, знаць, дужа ні веселя, бо усё: то рукі заломіць, то млосна іх апусьціць, то ўздыхне цяжка, як канаючы, то абяруч галаву сьцісьне, вачыма сьмялей у даль гляне і заходзіць байчэйшаю ступою: то ізноў яе сэрца зойдзіцца, рукі павіснучы і вочы затуманіцца, і погі як-бы падкашывацца стануць. Але вот на штось яна канцом адважылася, Пашла хуткаю ступою у гарадзішча, чэлядзь сваю будзіць, прыказвае ўсё багацтва зьбіраць, і што дарожнае, тое у скрыню ковану кладзе, а што меней варта, тое чэлядзі раздае. Сабраўшы усё і спакаваўшы, скрыню зачыніла, на тры замкі замкнула, а ключы на залаты паясок навізала і сама ім апыралася. Тады, сеўшы на скрыню, горка заплакала і кажа:

— Німа у мяне ні шчасця, ні долі, ні вернага друга... Німа с кім дзяліцца ні сваёю красою, ні каханнем, ні багатствам вялікім: а моладасць мая уцякае. Твар мой белы пажоўнеў, грудзі мае поўныя сталі павядаці, вочкі мае карыя — ліняць; буйныя косы сталі выпоўзаці, сэрца-ж мае стала замірае. Ніхай-жа, калі так, я згіну і ўсё са мною: і думы мае, і каханьне мае, і краса мая, і багацтва мае, бо так сьціснута жыцьці ні магчыма мне!..

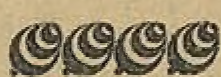
І прыказала свім служкам прывязаці сябе да скрыні і кінуць у калодзіш вельмі глыбокі і поўны вады, што у тым гарадзішчы на дварэ быў.

Загула-зараўла павальніца з неба, — з гromам, з градам, с пярэнямі ды бліскавіцамі. А прайшла павальніца і — краснай княжны ні стала: кінулі яе верныя служкі ў студню глыбокую.

І апусьцела зараз тое гарадзішча, а потым і зусім яго ні стала, адно гара з валам ды с калодзіжам, поўным каменняў, тое мейсца значаць. На мейсца тое скоро вораг люты напаў: людзей павірэзаў, дама з зямлёю зраўнаваў, а тое мейсца людзі «Рэзанама» празвалі. Каму-ж Бог судзіў жы-

вым застацца, тая крох і воддала, на гары пад крыніцамі пабудавалася, пасураціў таго гарадзішча і Студзініца і празвалі сваё новае сялішча Новосадамі.

[Пісана ў 1898 г. друкована ў «С.-З. К.» 1902 г.]
К. Каганец.

Халера 40-га року.

Настала лета саракавога року, і страх вялікі агартуў людзей, бо як спад Менску, так спад Койданава і спад Радашкавіч і ад усюль наўкрут чутно было, што халера людзей коціць. Людзі нідзе ня выезджалі, ніхто і ў нашу старану ні заглядаў. Усе сталі некай нівесілы, але пакуль што у нас, калі Волмы, ніхто ні захварэў.

У адну так вядзельну сьвятую Бог даў рагіцу вельмі красную. Як раз зачалася касьба і мейсцамі свежынкае сена стала ўжо у колах. Ранні свежы воздх быў насыкны пахамі новага сена і красак яшчэ нікошанай сенажаці. Сонца паволі вылінала з-за далёкага лесу і адбівалася ў расінках, на ўсялякіх кветках, аганькамі. Пастушке выгнали сваю гавядку, каторая са смакам скубала чучь паадскаваўшую сочную травіцу. Так усё было хорапа, весела, — здаецца і ні падумаў-бы аб яком нішчасці. Тым часам старэйшыя штось як-бы чулі. Усякі, каго ні сустраняш, ідзе нейкі насупляны і слова ні пракажа. А калі запытаеш ці завяздэш гутарку, дык адказваюць нехада, як-бы баючыся большай размовы, ды кожны ідзе па сваёй справе.

Пасуць пастушкі сваю скацінку на свежай пакошы, — аж бачаць, як з дарогі ідзе якаясь баба, уся мокрая да рубя. Прышла яна да аднае капіцы і лягла пад сена. Пастушкі, вядома бланота, падшывальцы, — абступілі яе здалёк, ніначай птушкі саву, або вараньне арла, але блізка падыйсці баіліся, хоць і дужа цікавасць брала. Гэтак стоючы, давай яны шпурляць у яе чым палала: хто пакальком, хто грудкаю, хто каменчыкам. І так ёй ні давалі супакою амаль ні да поўдня, хоць тая і прасілася і малілася, каб далі ёй сапачыць крыху. А далей яна вытрывала ды і кажа:

— Чакайце, калі так. Папомніце вы мяне! Ды выпла ім з вачэй. А з гэтага дня у нашым

сяле стала халера людзей каціць с канца ў канец. Мала хто жыў застаўся.

* * *

Была ўжо сярэдзіна лета. Погода сталая халера. Буйнае жыццё высьцола як мае быць і хіліла свой поўны колас да зямлі, адно жаць яго некай ні хапаліся. Усе хадзілі, як патручаныя, бо халера стала ўжо і ў наша сяло заглядаць, а пра суседняе, то й казаць нечага, — там мала, хто жыў застаўся. Толькі па адну ніўку пад лесам выпшла жонка і стала жаці.

Ні нажала яна яшчэ двух сенаў, як выйшлі з лесу нейкая дзятчына уся ў белым і сама бела, як малако, ды пры тым такі дужа прыгожая. Тую жонку паняволі якісь ляк уздў.

Падшліла белая дзятчына з сярпом і, запяўшы постаць пры той жанчыні, давай жаць і снап вязаць, — усё як мае быць. І гэта робіць яна усё моўчкі, а жонка гэтак сама байца да яе загаварыць, толькі дзівіцца на яе раз ад разу. Так жнуць, завіхаюцца, покі ня прыйшла пара палуднаваць. Жанчына адважылася ды кажа:

— Я схаджу дамоў палатудную, — можа табе чаго прынесці?

— Шклянку малака, калі ласка, — больш нічога, — сказала тая і давай зноў завіхацца. Жанчына, палатуднаваўшы, прынесла той дзятчыні шклянку малака, а тая выпіла, падзікавала, — ды стала зноў жаць і маўчаць.

Жнуць так моўчкі, завіхаюцца, — і вечар ужо блізка. Тая дзятчына паглядзела-паглядзела у лес ды кажа:

— Зараз, зараз іду.

А сказаўшы, зноў пачала жаць. Жанчына вума ні дабрэ, што яно такое. Чую — крача, глянула — крумкач ляціць з-за лесу. Дзятчына абярнулася да яго і кажа:

— Зараз, зараз іду, адно споп дамну.

— Гэта, кажа, мой брат мяне на вяселья вліча. Як дажала споп, звязала яго як трэба ды пайшла сабе ізноў у лес, як прыйшла.

С таго часу халера стала сьціхаць, сьціхаць і заціхла.

1902 г.

К. Каганец.

Зъезд настаўнікаў сярэдніх школаў Віленскай Вучэбнай Акругі.

23 жніўня ў Магілёве пачынаецца зъезд настаўнікаў сярэдніх школаў Віл. Вуч. Акругі. Паміж іншым будзе разглядацца пытаньне аб выкладанні ў школах Акругі гісторыі Беларусі, географіі краю і інш. Зъезд працягнецца 6 дзён.

Мінск, 17-жніўня (П. Т. А.) Адбыўся арганізацыйны зъезд зямляўласнікаў і селянскіх гаспадароў Магіл., Мінск, Вітэбск. і Віленскай губ., меўшы мэту ўварэньне краёвага хаўрусу. На зьездзе паставілі ўтварыць краёвы орган хаўрусу зямляўласнікаў. Ухвалены статут хаўруса і апрацаваны план яго чынасьці.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Дэлегаты ад Цэнтр. Рады белар. арганіз. на Маскоўскай Дзяржаўнай Парадзі.

Дэлегаты ад Цэнтральнай Рады беларускіх арганізацый на Дзяржаўнай Парадзі ў Маскве былі: Р. Астроўскі, Ф. Галавач [Мінск], Варонка, Багдановіч [Петраград], Краскоўскі [Кіеў] і Бурбіс (Масква).

Зъезд папачыццельскіх вучэбных акругаў.

ПЕТРАГРАД 17—VIII. Зачыніўся зъезд папачыццельскіх вучэбных акругаў. Зъезд паставіў, што ў мяйсцовасцях з інародным насильнем навучаньне ў казённых пачатковых школах павінна вяртацца ў мяйсцовых нацыянальных мовах.

Расійцы пра Маскоўскую парадзі.

У Маскве адбылася парадзі (12/VIII—16/VIII), скліканая Часовым Урадам. На гэтай парадзі, паміж іншымі сач. дэмакрат Цэрэтэлі павітаўся за руку з буржуазным прадстаўніком, к.-д. Бублікавым. У гэтым выпадку «Нов. Врмя» бачыць паразуменьне працы з капіталам. «Дзень» піша, што парадзі зрабіла больш, як можна было спадзявацца. «Ізв. С. и Р. Д.» кажуць, што парадзі ўмацавала сілы дэмакратыі. Супраціўніца аслабіла моцная ўлада, патрэбная Расіі. «Рабоч. Газета» падкрэсьлівае, што ні водная з ухваленай групы не вымагала адстаўкі Ураду. «Русская Воля» кажа, што парадзі паказала, што прымірэнне паміж буржуазіяй і працоўным народам мажліва, бо ўсе падцьвердзілі кааляцыйнае міністэрства.

Зважаныя Петраграду.

З Петраграду вывозяцца найбольшыя заводы. Тлумачаць гэта тым, што Петраград стаіць далёка ад мейсца вылаўкі залеза, ад мейсца, дзе капаюць вугаль. Не глядзячы на гэта, фабрык у Петраградзе шмат і за час вайны лік іх шмат павялічыўся. Як да вайны—дык да Петраграду прывозіліся на моры ангельскі вугаль, а цяпер усё прыходзіцца везці з Паўднёвай Расіі. Як пасведчыў таварыш міністра промыслаў і гандлю, трэцяя частка ўсіх вагонаў занята падвозкай сырокага матэрыялу і вугалю на Петраградскія заводы. Заводы гэтыя цяпер перавоззяцца ў такіх мейсцах, дзе ім усё было-б пад рукою, каб не трэба было займаць вагонаў на падвозку да іх сырыны. Покі што, харчавалі справу ў Піцеры стаіць дрэнна. Забаранена цяпер прыежджаць да Петраграду без дазволу дэлегацыі, каб не набіралося шмат лішніх людзей; пачатак вучэння ў вышэйшых школаў адкладзены гэтак сама да 1 кастрычніка (акцябра), а газета «Русская Воля» паведамляе, што пават

да 15-го кастрычніка.

Падвышэнне цаны на газеты.

Зважаючы на дарагоўлю паперы і ўсіх іншых выдаткаў на друкаванню, многа Петраградскіх газет («Рыч», «Бирж. Вѣдомости», «Воля Народа», «Дзень», «Новая жизнь», «Дзёло Народа» і інш.) з 1-го сепцябра павольна павялічаюць цану плату да 20 кап. за асобны нумар. Разам з тым павольна павялічаюць і на падпіску (4 рб. на месяц).

Аўтаномія Латвіі.

Рыга 29—VIII. Рыжская Рада работніцкіх і салдацкіх дэпутатаў, абмярковаўшы пытаньне аб аўтаноміі Латвіі прыняла рэзалюцыю, у якой трэба:

- 1) Утварэння адзінай незалежнай Латвіі, як палітычна аўтаномнай краіны, у склад каторай павінны ўвайсці латышская частка Ліфляндскай губ., Курляндскай губ. і Лэтгалія.
- 2) Уся мяйсцовая гаспадарская, палітычная і адміністрацыйная ўласць павінна належаць Сойму Латвіі, выбранага агульным, простым, роўным, патаемным і прапарцыянальным галасаваннем кабет і мужчын.
- 3) Тэрыторыяльныя граніцы Латвіі с сумежнымі часткамі Расіі ўстанаўляюцца самым насильнем.

З Украіны.

Адклад зъезду народаў-фэдарыстаў.

На сходзі Украінскай Цэнтральнай Рады 9 жніўня, паставілі: зъезд народаў, якія дамагаюцца фэдаратыўнага перабудавання Расіі, што быў назначаны на 15 жніўня, пераносіцца на 8 верасня (сепцябра).

Украінскі Устаноўчы Сойм.

На сходзі Украінскай Цэнтральнай Рады 9 жніўня пасля дакладу Сябрукаў і невялікіх спрэчак, была ўхвалена такая рэзалюцыя ў справе склікання Украінскага Устаноўчага Сойму, запрапанаванная фракцыяй У. С.-Р. аў:

«Стоючы на грунці нічым на абмежаванага прынцыпу самаадзначэння народаў і ўважаючы, што толькі само насильне Украіны можа паставіцца аб палітычным ладзі Украіны і аб яе адносінах да Расіі, Украінская Цэнтральная Рада уважае патрэбным як найхутэй склікаць Устаноўчы Сойм этнаграфічнай Украіны.

Дэлегацыя Цэнтральная Украінская Рада мусіць надкладаючы выбраць камісію, якая павінна вырабіць парадак склікання Украінскага Устаноўчага Сойму і, парадаўшыся і прышоўшы да згоды з генеральным сакрэтарыятам унутраных спраў і органамі мяйсцовага самакіравання яго».

З Фінляндзіі.

Як мы пісалі ўжо ў № 10 «Вольнай Беларусі» Фінляндскі Сойм выдаў закон аб «выроўнаў дзяржаўнай ўласці ў Фінляндзіі». Расійскі Урад паставіў зачыніць Сойм і назначыць новыя выбары. Фінляндскі Сэнат большасцю 7 галасоў проці 6 сацыялістаў паставіў распушчыць паставу Расійскага Ураду. Зараз жа пасля гэтага пачалася агульная забастоўка ў Гельсінгфорсе, глаўным горадзі Фінляндзіі, у знак пратэсту проці таго, што Часовы Урад мешае ў Фінляндскія справы. Сацыялісты, быўшы ў Фінляндскім Сэнаце, падаліся ў адстаўку і першай умовай аднаўлення сваёй працы паставілі скасаванне паставы Расійскага Ураду аб зачыненні Сойму і аднаўлення працы дэлегацыі Сойму. Расійскі Урад не згаджаецца з гэтым. Сацыялісты, якіх у Соймі большасць, паставілі склікаць Сойм 29 жніўня. Абвестка аб гэтым афіцыйна апублікавана Капцэлярыяй Сойму. Расійскі ўрад даручыў Генерал-Губернатару Фінляндскаму сілаю

не дапусціць адчынення Сойму. На сходзі Краёвай Рады Работніцкіх і Салдацкіх дэпутатаў (расійскіх) у Гельсінгфорсе паставілі: падтрымаць Часовы Расійскі Урад.

Калі ў назначаны тэрмін дэпутаты сталі зыходзіцца ў Сойм, дык расійскае войска, стаўшае дзеля гэтага на варці каля Сойму, ня пусціла нікога ў будынак. Тальман Сойму, Маннер, даведаўшыся генерал-губернатора Стаховіча, выславіў яму пратэст з выпадку забароны сабрацца Сойму, рахуючы такіх заходы незаконнымі. Стаховіч абяцаў сказаць аб пратэсты Часовому Ураду.

ВАЙНА.

За апошнія дні на Заходнім фронці трывала толькі перастрэлка, найбольш моцная на Віленскім кірунку.

На Рыжскім вучастку Паўночна-Заходняга фронту апошнімі днямі здарылося вялікае нешчасце. 19 жніўня а 7 гадз. раніцы немцы пачалі артыльерыйскі абстрэл нашых пазіцый у раёні Іскюляна на паўднёвы ўсход ад Рыгі. Наша войска, стаўшае на правым беразі, адыйшлося ад ракі. Немцы навялі два пантонныя масты. Наша артыльерія разбіла іх, але наша пяхота ўсё-ж такі не змагла ўстрымаць пазіцыю ўжо перайшоўшых германцаў і адступіла ад ракі на 10 верст. 20 жніўня германцы вялі бітву на паўночным беразі Дзвіны на фронці Штал—Мэльмугэр—Сарышт—Лаўстын і ўсцье ракі Огэр. Пад вечар 20 жніўня ім удалося прарваць нашы пазіцыі на рацэ Эгаль у раёні Мэльмугэр—Скрышт. Некаторыя з нашых частей самавольна кідаюць пазіцыі і адходзяць на поўнач. Рыга пакінута нашымі вайскамі, бо, дзякуючы прарыву пад Іскюляна, яна была абыдзена немцамі з паўднёвага ўсходу.

Пераход немцаў на правы бераг Дзвіны і забраньне імі Рыгі пмат азначае, Цяпер ім дарога на Петраград—вольная. Надаючыся на паўднёвы ўсход, яны могуць абысці Дзвінск і выйсці ў тыл ўсёму Заходняму фронту. Гэта бы адзначала, што расійскай арміі на Заходнім фронці прыйшлося-б кінуць цяперашнія пазіцыі і адыйсціся далёка за Мінск,—да Бярэзіны, або й да Дняпра. Як што будзе,—будзем бачыць.

На Румынскім фронці за апошнія дні Стаўка зазначаюцца выпадкі няпакорства, выяўляючыся баявых наказаў і т. д. Так, з раніцы 14 жніўня праціўнік пачаў наступаль ад Чарнавіч на Новоселіцу. Каля Баяну наша пяхота, не чакаючы атакі праціўніка, пакінута свае акопы і пачала адступаць на ўсход. Частцы, быўшыя ў рэзерві гэтага вучастку, разбегліся, Аўстрыйцы дайшлі да Лехучэні. Раніцай 15 жніўня праціўнік аднавіў сваё наступленне на Факшанскім кірунку. У раёні Мунчэлю адна з нашых дзівізіяў у безпарадку кінулася адступаць, ні сапраўдзіўчы такія трэба было-б, пацёку ворага. Пад вечар праціўнік дайшоў да лініі Ірэнці—Дэ Сус—Ворніца—Філіпэнці—Чыяліпшчы. У ноч на 16 жніўня ён прарваў нашы пазіцыі ў раёні Варніцы. 16 жніўня большая частка двух нашых пакоў, займаўшых акопы каля Ірэнці, кінула іх і адыйшла на поўнач. І толькі 18-19 жніўня удалася стрымаць немцаў.

На Французскім фронці ангельцы і французы, хоць і памалу, але пасуваюцца наперад і сваёй работай ні даюць немцам перавозіць войска на расійскі фронт. Поруч з французамі, ангельцамі, расійцамі і бельгіяцамі на французскім фронці бьёцца ўжо і партугальскае войска, Французы пачынаюць фармаваць польскую армію з дабравольцаў. Як спадзяюцца, ліча гэтай арміі дойдзе да 100,000 чалавек. Бачучы ніпарадкі ў расійскай арміі, сярод хаўрусьнікаў зьявілася думка перавезці на расійскі фронт японскае войска.

На Італьянскім фронці італьянскае наступленне ідзе далей. У бітвах бяруць учасьць і аэрапланы.

На Балканскім фронці трэба зазначыць, што грэчаскае войска ўжо пачало разам з хаўрусьнікамі ваеваць проціў немцаў і баўгараў.

Пачтовая скрынка.

Салдату П. Дзі-вічу. Думка добрая, але слабая, пракламацыйная і ні па-беларуску напісана. Сціперашнімі вучыццелькамі беларускаму народу ні па дарозі. Уважашыся за імі, як раз можна трапіць назад і прыдыбаць к разбітаму карыту. Надавайце весткі.

Аршанскаму міліцыянеру. Ні пяміце, паночку, па-беларуску? Гэта нічога, загойдца,—але ось напэўна, добра разумеюцца па маскоўску. Дык паслухайце, калі ласка: «Невжда судить точно так: въ чем толку не пойметъ, то все у него пустикъ».

І. Я. Чалеёўскаму. Вы ні жартуючы казалі, што «сяк так накрэмзали». Раіць «ажыдаць» і за разам клікаць «рабіць новае жыццё»—гэта і называецца накрэмзаць. «Горка плача Беларусі» ні падойдзе. Аб гэтым пісана і перапісана, а пастаянна плакаць і брыдка і падаедна. Што датыча верша «Скора», дык мусім сказаць, што рыфмаваць «увакрасце» с словам «трэсьне» западта рызыкаўна.

Карсун. Я. Журбе. Дзе-што надрукуем. Прысылайце больш.

Сім фэропаль. Евг. Занчу. Гэта ваша асабістая справа і на людзі выносіць ні варта. Схавалі ў кошык...

Кіеў. А. Ф. і Г. ч. У вершы маля апрацованы. Надрукаваны ні будуць. Прысылайце, што маеце.

Мір. Сяўцу. Рэзінка, як зацірка у бежанца. Над вершам працуюць уважліва.

ЛІСТ У РЕДАКЦЫЮ.

Шаноўны Пане Рэдактару!

Будзьце ласкавы даць мейсца ў Вашай паважанай газэці нашай гэтай шчыра праўдзівай вестцы.

Мы, трое салдат с фронту, паехалі ў вёску Гатова, Мінск. г. Мінск. пав. Самохвалавічск. вол., купіць бульбы. Сустрэлі нейкую дзяўчыну, пытаем: «Паненка, дзе тут можна купіць бульбы?» У гэты ж момэнт падыходзе да нас казак і пытае дзяўчыну, чаго яна стаіць з намі, а пасля, больш нічога не кажучы, пачынае яе лупаваць нагайкай. Падляцеў і другі казак ды кажа: «Гэтага ішчэ мала», ды й пачаў біць дзяўчыну кулаком па твару.

Цяжка было глядзець нам на гэты здыск і слухаць, як дзяўчына стала прасіцца і маліцца. Дык вось як шануюць людзі волю!

Просімо ўсіх сяброў-салдатаў катэгарычна пратэставаць проціў усіх такіх і падобных учынкаў, а зрабіўшы гэтакую брыду нехай будзе назаўсёды сорамна.

Просім другія газеты перадрукаваць. Салдаты 51-га Артыл. асобнага дывізіону.

Ходорэв, Шышлов, Сасновіч.

Рэдактар Я. Лёсик.

АБВЕСТКІ.

ЗУБНЫ ДОКТАР

З. ФЭДАРОВІЧ.

Захараўскі завул. д. 9. кв. 3. Прыймае ад 9 да 2 і ад 4 да 7 гадз.

